

UZDİK USTAZ

**«UZDİK USTAZ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ**

*Ақырын жүріп анық бас,
Еңбегің кетпес далаға!
Ұстаздық еткен жалықпас,
Үйретуден балаға.*

Абай Құнанбайұлы.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ ЖАЗУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Түркістан облысы, Келес ауданы
№2 Өзбекәлі Жәнібеков атындағы мектеп-гимназия
Бастауыш сынып мұғалімі
Арынова Жанар Максұтовна*

Көркем жазу оқушының мектепке келген күнімен, жазуымен басталады. Әдемі жазуды меңгерудің әр адамға маңызы өте зор. Әдемі жазу бұл мәдениеттің белгісі, әрі сол жазуды оқитын адамға көзқарасы, құрметі. Көркем жазудың мақсаты - дұрыс, анық және тез жазуды қалыптастыру. Оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастырудың педагогикалық, қоғамдық, тәрбиелік мәні зор. Мектептегі оқыту үрдісі сауат ашудан басталатыны белгілі. Сауат ашу жұмысының негізгі мақсаты - балаға хат таныту, яғни оған жазу мен оқуды үйрету. Сауат ашу - аса жауапты да, күрделі жұмыс. Өйткені сауат ашу кезеңінде оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге (фонетика - графикалық жазуға) үйретіліп қоймайды, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдылануы тиіс. Демек, сауат ашудың міндеті әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса солай жазбай, оңға қарай, біркелкі көлбе, таза, анық жазуға машықтандыру міндеті тұр. Осы талаптарды орындау негізінде оқушының көркем жазу дағдысы (каллиграфия) қалыптасады.

Әдемі жазу – өнер. Таза, анық, әдемі жазуды оқуда жеңіл ондай жазумен берілген ойды түсіну де оңай. Әріп таңбаларын әдемі, көркем етіп жазуға жаттықтыру мақсатында жүргізілетін жұмыстардың оқушы бойында жақсы қасиеттердің қалыптасуына ықпалы бар. Мектепке алғаш келгеннен бастап, баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өз ісіне салдыр-салақ қарауына, жауапкершілікті сезінбеуге әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез-құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке тыңғылықтылыққа, ұқыптылыққа үйретеді. Әдемі, анық жазуға үйрету арқылы мұғалім оқушыны еңбексүйгіштікке, ұқыптылыққа, әдемілікке тәрбиелейді.

Көркем жазу әдісі - тікелей жазу тарихымен байланысады. Ежелден адамдар өз ойын келер ұрпаққа жеткізу үшін тасқа, металға, ағашқа, саз балшыққа жазған екен. Одан кейін папирус, пергамент, матаға, қағазға жазатын болды. Жазу қарулары да өзгерді. Олар қамыс ағаш, бояу жаққыш, қаздың қауырсыны, болаттан жасалған қаламұш, шарик қаламсабы болды. Болаттан жасалған қаламұш XIX ғасырдың басында пайда болғанымен, оны пайдалану ғасырдың екінші жартысында пайдалана бастады. Ал қаздың қауырсыны жазуға әдемілік береді, әрі арзан, әрі ыңғайлы деген ойлар XIX ғасырдың аяғына дейін жетті. Шрифт қиын болғандықтан жазу, I Петрдің кезінде жеңілдетілді. Мектептерде жазуды оқыту арнайы пән

болып кірді. Көркем жазу пәнінің ең маңыздысы жылдам әрі әдемі жазу болып табылатын. XX ғасырдың басында жазу шрифтерін жеңілдету туралы тағы әңгіме көтерілді.

Өткен ғасырдың 70 жылдарында ғана мектепке арналған жазу шрифті қабылданды. Бұл шрифт арнайы шарик қаламсабына арналған, салмақ салмай, қаламсапты дәптердің бетінен алмай, жылдам жазу. Өткен ғасырдан бастап оқушылардың отыруына да гигиеналық талаптар қойыла бастады. Профессор Ф.Эрисмон мектеп партасы ең ыңғайлы болып табылады деген. Ендігі басталған дискуссия жазу жөнінде болды. Әріпті түзу салу керек пе, әлде қиғашынан салған жөн бе? Кейбір елдерде түзу жазғанды жөн көрді. Әріп анық түседі, әрі қитар балалар саны аз болады деп есептеді. Түзу жазудың өмірі ұзаққа бармады. Қиғашынан жазу әрі тез, әрі ыңғайлы деп табылды. Көркем жазудың ойдағыдай болуы гигиеналық талаптарды орындаудың нәтижесінде болады. Ол мектеп жиһазы партаның оқушыға сәйкес келуі, оның ыңғайлылығы, жарықтың түсуі.

Жазу процесінде оқушы дұрыс отыру керек, қаламсапты дұрыс ұстауы, дәптерді партаға орналастыруы, осының әрі баланың көзіне, жазуына жұмыс қабілетіне әсерін тигізеді. Отырғанда орындық партаға кіріп тұруы керек, сол қол дәптерді басып тұрады, ал оң қолдың басы дәптерде жатады. Бала мен партаның арасына жұдырық сыятындай болуы керек. Көз бен дәптердің арасы 30 см болуы шарт. Жарық сол жақтан түсуі керек. Жазу ұзақтығы 1 сыныпта- 5 минут, 2 сыныпта-8 минут, 3 сыныпта- 12 мин, 4 сыныпта- 15 мин. Одан ұзақ жазу баланы шаршатады. Арасында балаларды демалдырып, сергіту жаттығуларын жасаған жөн. Мектепке алғаш келген баланың жетекші әрекеті ойын, ал штрихтау ойын түрінде жүргізіледі. Әр түрлі зат бейнесін, геометриялық фигураларды штрихтау, баланың қолын жаттықтырмайды, оның сөйлеуі мен ойлауын дамытады. Штрихтар арқылы сурет салу жаттығуларын сурет альбомына орындатқан жөн. Штрихтарды өзара қосып сурет салу кезінде балалар заттардың пішінін, құрылысын жазықтықта орналасу қалпын еркін қабылдап, оң, сол, шеті, жоғары, төмен, түзу, қисық, дөңгелек т. б ұғымдарды меңгереді.

Жазуды үйренуде мына принциптерді сақтаған жөн:

1. Көрнекілік принципі: мұғалім тақтаға, дәптерге таблицаға көрнекіліктер арқылы жазып көрсетеді.
2. Сапалық принципі: мұғалім басында не үшін қиғашынан жазады, әріптерді қалай басқарады, әріптердің биіктігі қандай болу керек екенін түсіндіреді. Қиғашынан жазу тез, әрі ыңғайлы.
3. Қайталау принципі: жаттығуды орындау кезінде пайдаланады. Жазылған нәрсеге міндетті түрде анализ беріледі. Баланың жазған жазуының дұрыстығын тексеріп отырад
4. Генетикалық принципі: алғашында жеңіл әріптер, содан соң жазылуы қиын әріптер мысалы а, о, ш, т, п, н,.... қолы жаттыққаннан кейін қ, ж, б, в, ф, т, с... әріптері жазылады.
5. Жеке дара ерекшелігін ескеру принципі: оқушылардың көз нашарлығы, бас ауруы, жүрек ауруы, т. б ескеріп отыруы қажет. Барлық бала бірдей емес, олардың жас ерекшеліктері, ойлау қабілеттері әр түрлі Сондықтанда жазу каллиграфиялары әр түрлі. Біреуі өте жақсы, енді біреулері өте нашар жазады. Нашар жазатын оқушылармен жеке жұмыс жасау талап етіледі.

Каллиграфиялық жазуды қалыптастырудың негізгі әдістері:

1. Мұғалім жазу үлгісін өзі тақтаға қайта – қайта жазып көрсетуі тиіс.
2. Ауада жазу. Ұстаз әріпті ауада жазып көрсетеді. Бала қолдың қозғалысынан әріптің дұрыс формасын ұғады. Бұл әдіс оқу процесін жандандырады.
3. Көшірмесін түсіру әдісі. Жазылған әріптің үстінен басу.
4. Дайын үлгіден көшіру әдісі. Бұл еліктеу. Оқушы өз жазғанын ұстаздың жазғанымен салыстырады.
5. Әріпке анализ жасау әдісі. Мысалы: а әріпі бір дөңгелектен және бір ілмешектен тұрады.

Балалардың көркем жазу дағдыларын қалыптастыру үшін мынадай жаттығуларды пайдаланған жөн:

1. Ғажайып алаң. Тақтаға әріп жасырылады. Мұғалім жасырылған әріптің әрбір элементтері бойынша сипаттап айтады да, ал оқушылар қандай әріп екенін айтады. Мысалы: Түйе өркешін қарайық, ұқсайды оған қай әріп? Жаңа әріпті өту үшін 2 сағат беріледі. Бұл жаттығуды 2 - сағатында өткен өте тиімді.
2. Әріпті тап. Әріптің бір немесе екі элементі жазылады оқушылар қалған элементін тауып жазып көрсетеді. Барлық әріпті өткеннен кейін, сабағымыздың басында көркем жазу болады. Сол кезде пайдаланған тиімді. Бұл жаттығудың мақсаты білген білімдерін әрі қарай төселдіру дағдыларын қалыптастыру.
3. Орнын белгіле. Тақтаға немесе дәптерге алдын ала сөздер жазылады. Оқушылар әріп элементтерінің және әріптердің байланысу орнын белгілейді. Бұл жаттығуды қазақ тілі сабағында пайдаланған жөн.

Бұндай жаттығулар жас жеткіншектің ойлауын дамытып, қызығушылығын арттырады. Оқушының каллиграфиялық дағдысына көп әсер беретіні ол алғашқы кезде, алғашқы рет қаламмен ұстап, әріп жазған кезі. Әдемі, сұлу жазудың фундаменти 1, 2 - сыныпта күйылады.

Сол кезде жазуын жөндемесе сол қалпында қалып қоюы мүмкін. Кейін жөндеу қиын болады.

Қорыта келе «Ғылым қалғып кетсе, қараңғылық бас көтереді» дегендей, заман талабына сай жаңа технологиялармен жұмыс жүргізу алдымызда отырған бала тәрбиесіне зор ықпал ететіні белгілі. Қазіргі мынау заман талабына сай ақпараттық технологиялардың даму қарқынының басымдылығы соншама барлық жазу үрдісі компьютермен қамтылған. Көркем жазу емлесі біз үшін, болашақ жастарымыз үшін ешқашан қалыс қалмау қажет. Қарыштаған заманда біз өз қалыптасқан көркем жазу сауаттылығын ұмытпауымыз керек! Көркем жазу, өзіндік жазу жазбалары сауаттылықтың нышаны.

Құрметті ұстаздар! Оқушыларымыз сауатсыз болмасын десек, жазу дағдысын, көркем үлгі деңгейін көтерейік! Оқушының жазу мәнерін әдемі болып қалыптасуына бастауын сынып мұғалімдері жауаптымыз.

М. Әуезов атындағы №96 жалпы орта білім беретін мектеп
Шымкент қаласы

100

№05 (68)
2023

EDUNews.kz – білім және ғылым
саласындағы ақпарат агенттігінің
қолдауымен шыққан шығарылым

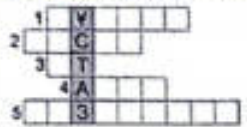

АРЫНОВА ЖАНАР МАКСУТОВНА,
 №2 Ө. Жәнібеков атындағы мектеп-гимназиясының
 бастауыш сынып мұғалімі
 Келес ауданы

АҚЫЛШЫМ – МҰҒАЛІМ

Оқу бағдарлама- сына сәйкес оқыту мақсаттары	2.1.5.1 – өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу.							
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар өлеңнің мазмұнын түсінеді. Көптеген оқушылар тірек сөздер арқылы өз ойын білдіре алады. Кейбір оқушылар өз ойын жеткізе алады.							
Сабақтың барысы								
Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар				
Басталуы 5 мин	Психологиялық ахуал қалыптастыру. <i>Біз балдырған баламыз, Құстай қанат қағамыз. Дүниені аралап, Оқып білім аламыз.</i> Бір-бірімізді тандыймыз десек, 1 рет қол шапалақтаймыз!	<i>Білімалушылар хормен бірге жатқа айтады</i> Шапалақтайды.	<table><tr><td>Тақырып</td><td>Білім</td></tr><tr><td>Тірек сөздер</td><td>Оқу, білім, кітап, ақыл</td></tr></table>	Тақырып	Білім	Тірек сөздер	Оқу, білім, кітап, ақыл	
Тақырып	Білім							
Тірек сөздер	Оқу, білім, кітап, ақыл							
	Ұйымшыл боламыз десек, 2 рет шапалақтаймыз! Белсенділік танытамыз десек, 3 рет шапалақтаймыз! Үй тапсырмасын сұрау. - Балалар, өткен сабақта кімнің шығармасымен таныстыңдар? - Өлеңді жатқа кім айтып береді? - Мектеп туралы не бідіңдер? - Біздің мектептің аты қалай аталады? Дескриптор: білім алушы - Сұрақтарға жауап бере алады. - Өлеңді жатқа айтып бере алады.							
Ортасы 30 мин	Мағынаны тану. Білу. Түсіну. Кіріспе. Жеке жұмыс. Топқа бөлу: 1 – топ: «Дарындылар» тобы 2- топ: «Зеректер» тобы 1-тапсырма. Көп нүктенің орнына қажетті сөздерді қойып, мақал-мәтелдерді дұрыс	Оқушылар мақал-мәтелдерді оқи отырып,	Өзін-өзі бағалау. <i>«Ұнай қою».</i> Дұрыс жауаптармен өз жауаптарын салыстыра отырып, өз-өздеріне ұнай береді (әр дұрыс жауапқа 1 ұнай).	Оқулық				

оқы. Жұмбақ сөздермен торларды толтыр. Көпшілік жолындағы сөзді алуымен оқы. 1. Кітап – білім. ... 2. Қына тасқа бітеледі, білінбейтесі. 3. еңері білінбес, бәйгеге түсіп жарыспай. 4. – тыйбайтын тон, білім – таусылмайтын көл. 5. Оқу нәсімен құдық. ... 2. Бірілген мақал-мәтелдерге ортақ тақырып ойлап тап. Дескриптор: білім алушы – Бірілген мақал-мәтелдерге ортақ тақырып ойлап таба алады. Ассессияны әзірле 1- «Дарындылар» тобы: «Үстаз сендер үшін кім?» 2- «Зеректер» тобы: «Білімді қайдан аласыңдар?» «Дарындылар тобы» 1. Үстаз қандай? Сымба арқасы сөгітатту. 2. Мұғалімге байланысты мақал-мәтелдер жазу, оларды түсіндіру «Зеректер тобы» 1. Білімді қайдан аласың сөгітатту? 2. Ақолды тиятқа құрастыру.	сөзқұбымын жетпесі 1. білім 2. басқа 3. ақ 4. оқы 5. қызығай		Пәнмастер
Жаңа ұғым. Тақырып. Бірілген мақал-мәтелдерге ортақ тақырып ойлап тап. Сол тақырыпқа сай тірек сөздерді тап. Тақырып – мұғалімге оқырған мен ойдым мүлкім, құрметіммен.	Оқушылар берілетін мақал- мәтелдерге ортақ тақырып оқу, білім саендігін анықтайды. Тақырыпқа сай тірек сөздерді анықтайды	Дескриптор: – мақалдың мағынасын түсінеді; – ортақ тақырып ойластырады, – тақырыпқа сай тірек сөздер табады.	
Әуен тыңдау. Ақылшым – мұғалім Сөбілік көңілде Арқалды бұл жөн Бауытып өмірге Ақылшым – мұғалім. Тізіңді аламын, Айтқанды ұтамын. Мен сендей боламын, Ақылшым – мұғалім. Арқанда өтіңің Адам боп шығамын. Бәрі алтын сөбіңің, Ақылшым – мұғалім. Автор туралы мәлімет. Мұғалімге: Әнуарбек Дүйсенбиев (1931–1979) Алматы облысы Жамбыл ауданы Қарақыстақ ауылында туған. Қазақ мемлекеттік университетін бітірген. Ұзақ жылдар «Балдырған» журналының жауапты хатшысы, «Жалын» баспасында бөлім меңгерушісі, «Жазушы» баспасында аға редакторлық қызмет атқарған. М. Ю. Лермонтов, Дж. Родари.	Олеңді мәнерлеп оқыта. Қымыздарды жасайды.	Оқушылардың мәнерлеп оқу машықтарына мұғалім аузына кері байланыс береді.	https://youtu.be/qosEw-qFX

С. Маршак, С. Михалков, А. Барто, М. Жванецкий, Я. Колас. Төртінші сынып оқушыларының өлеңдерін таныстырамыз. Дескриптор: білім алушы - Үстелдің көм етегін айта алады. - Білімді қайдан алатынын айта алады. - Балалар, білімді бүтінгі сабақта өтесін тақырыбының Ә. Дүйсенбіевтің «Ақылшым-мұғалім» өлеңі. Автор туралы айту. Ә. Дүйсенбіев – Алматы облысының тұлғи. Ол балалар өлеңі. Аудармашы. Оқылдым. 3-тапсырма. Оқушымен жұмыс 3. Өлеңді түсініп өкпе. Оқушыларға өлеңді тереңірек оқыту «Ақылшым – мұғалім» Дескриптор: білім алушы - Өлеңді түсініп оқы алады. Сұрақтарға жауап бере алады.	Дескриптор: – тірек сөздерге ортақ тақырып ойластырады.	
Сергіту сәті. «Ата-анам тыңдаймын» биі Қалаймы. Жазылым 4. Автор туралы дәптерге жазу. Дескриптор: білім алушы - Әлемі, келесі жаз алады. 1. Сурет бойынша әңгіме құрастырып жаз. 5-тапсырма. Берілген тірек сөздерге ортақ тақырып ойластыр. Тірек сөздер: өмірге баулымы, ақылшым, өзі атымы. 		
Жұптық жұмыс. «Ойлап, жұптас, бөліс» 4-тапсырма. Шәкірт ұстаына қандай уәде берді? Жазылым. Айтылым. Дескриптор: білім алушы Сурет бойынша әңгіме құрастырып жаз алады. Ой қорыту Кері байланыс: - Қандай өлеңмен таныстық? - Қандай мамандық келерін атадық? - Ақыл туралы айт - Өзіне қандай сабақ алдым? - Бүтінгі сабақ ұнадыма? - Қандай келесілерің келесілерің шықты?		
Топтық жұмыс. 7-тапсырма. Үлгіге сүйеніп, сурет бойынша әңгіме құрастыр. Ізгі: Менің ұстаым. ... Ол біте. ... түсіндіреді. ... айтады. Оқушым. ... өлінеді. Үстелім сөзім. ... тыңдаймын.	Оқушылар дайын үлгідегі көп нүктенің орына келетін сөздерді қою арқылы тұтастай әңгіме құраймы.	Оқушылардың жауаптарына көп нүктеліктен арқылы қою арқылы.
Соны 5 мин Сараптама: «Сөздер жүрегі» Нұсқаулық: жүрек сөздерге ұстаздарыма тілек жазу. Рефлексия. «Алмағашым» әдісі * Оқушыларға сабақ басында екі түсті «алма» беріледі. Сабақ соңында осы алмағашына ісу керек.	Жасын жүрегі алма – мен бүтін бірін жасын орындады деп ойлаймын.	

КАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
«ӨРЛЕУ» БАҒА АҚ ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ ЖӘНЕ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ
БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТ ФИЛИАЛЫ

МАДАҚТАМА

Мемлекетіміздің рухани әлеуетін нығайту мен білім беру сапасын арттыру саясатын жүзеге асыруда кәсіби жанашылдығы, үздіксіз ізденімпаздығы және жоғары нәтижелері үшін

Түркістан облысы, Келес ауданы №2 Ө.Жәнібеков атындағы
мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Арынова Жанар Максutowна

марапатталады

№ 1893

Шымкент, 2023

[Signature]
Директор

**Арынова Жанар
Максұтовна**

Республикалық
“Білім шыңы-Ғылым сыры”
журналы редакциясының 2023 жыл
28 ақпан №002 шешімі бойынша
**“ОҚУ МЕН ТӘРБИЕ ІСІНІҢ
ҰЗДІК ҰСТАЗЫ”**
төсбелгісімен марапатталды.

Бас
редактор:

Тіркеу 018

№123: Z-0004213

МАДАҚТАМА ГРАМОТА

Құрметті

ЖАНАР АРЫНОВА

Білім дәрежесін көтеріп, болашақ ұрпақтың интеллектуалдық дамуына үлес қосып, сапалы білім берумен қатар Республикалық Ұлттық Интернет Олимпиада тарапынан ұйымдастырылған оқушылар арасындағы пәндік олимпиадаға шәкірттер қатыстырып, жоғарғы нәтиже көрсеткені және олимпиада жеңімпаздарын дайындағаны үшін марапатталады!

Ұйымдастыру комитетінің төрағасы

Айбек Қуандықұлы

Нұр-Сұлтан қаласы
04.05.2019 ж.

SERPIN ұлттық білім және инновация палатасы
BILGEN ұлттық авторлық методика және бағалау орталығы
BILGE халықаралық ақыл ойды дамыту орталығы

ҚҰРМЕТ ГРАМОТАСЫ

Республикалық BILGEN олимпиадаларының іріктеу кезеңдеріне мектеп оқушыларын
дайындауда жоғары жетістіктерге жеткені үшін

Келес аудандық білім бөліміне қарасты
№2 Ө.Жәнібеков атындағы мектеп-гимназияның
бастауыш сынып мұғалімі

АРЫНОВА Ж

МАРАПАТТАЛАДЫ

BILGE Халықаралық ақыл ойды дамыту
орталығының директоры

BILGEN аймақтық олимпиадаларын
ұйымдастыру комитеті

А.Тұрсынов

Д.Мухаев

BBM0219 1283

Шымкент 2019

СЕРТИФИКАТ

№ D-24365676/2019

www.nio.kz Республикалық Ұлттық Интернет Олимпиада сайты
Бастауыш сынып мұғалімдері арасында
ұйымдастырған қашықтық олимпиадасына
Түркістан облысы, Келес ауданы, №73 Өзбекәлі Жәнібеков атындағы мектеп-
гимназиясы мұғалімі

Жанар Арынова
қатысқандығын растайды.

Ұйымдастыру комитетінің төрағасы
Айбек Қуандықұлы

Нұр-Сұлтан қаласы
04.05.2019 ж.